

بررسی بهره وری، کارایی و اثربخشی سیستم حسابداری مدیریت در شرکت های تولیدی

فاطمه صغری یعقوبی^۱، آسیه پی گداری^۲

^۱ گروه حسابداری، دانشگاه فنی حرفه ای، تهران، ایران.

^۲ گروه حسابداری، دانشگاه فنی حرفه ای، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

چکیده

افزایش رقابت ها در محیط جهانی، پیشرفت های فن آوری اطلاعات، مشتری محوری تغییر ساختار مدیریتی و تغییر در محیط اجتماعی سیاسی فرهنگی منجر به شکل گیری حسابداری مدیریت گردید. سیستم حسابداری مدیریت اطلاعات لازم در برنامه ریزی و کنترل را فراهم می سازند. فعالیت های این نظام عبارت است از جمع آوری، طبقه بندی، تلخیص، پردازش، تحلیل و گزارش اطلاعات به مدیریت و نظایر آن. سیستم حسابداری مدیریت بر اطلاعات مالی و غیرمالی تمرکز دارد و این سیستم ها عمدتاً آینده نگر واز قاعده ای تبعیت نمی کنند. سیستم های حسابداری مدیریت اطلاعات لازم در برنامه ریزی و کنترل را فراهم می سازند. فعالیت های این نظام عبارت است از جمع آوری، طبقه بندی، تلخیص، پردازش، تحلیل و گزارش اطلاعات به مدیریت و نظایر آن. گزارش های حسابداری مدیریت، برخلاف اطلاعات حسابداری مالی باید چنان باشد که در اتخاذ تصمیم درون سازمانی بکار آیند.

اهداف اصلی این حسابداری مدیریت عبارتند از:

- ۱- تعیین اثربخشی سیستم حسابداری مدیریت بر عملکرد مدیران.
- ۲- مشخص نمودن عوامل موثر بر سیستم حسابداری مدیریت.
- ۳- تعیین معیارهای اثربخشی عملکرد مدیران.
- ۴- تعیین عوامل موثر بر کارایی سیستم حسابداری مدیریت در فرآیند راهبری سازمان.

واژه های کلیدی: بهره وری، کارایی، اثربخشی، حسابداری مدیریت

مقدمه

مدیریت، فراگرد به کار گیری موثر و کارآمد منابع مادی و انسانی بر مبنای یک نظام ارزشی پذیرفته شده است که از طریق برنامه ریزی، سازماندهی، بسیج منابع و امکانات، هدایت و کنترل عملیات برای دستیابی به اهداف تعیین شده صورت میگیرد [۱].

حسابداری مدیریت یک سیستم اندازه گیری برای گردآوری اطلاعات مالی و غیر مالی که فعالیت های مدیریتی و رفتارهای انگیزه ای را هدایت کند. انجمن حسابداری مدیریت، حسابداری مدیریت را اینگونه تعریف می کند:

فرآیند تشخیص، اندازه گیری، جمع آوری، تحلیل، تفسیر و ارزیابی، کنترل های داخلی فعالیت های سازمان برای تضمین و اطمینان از بکارگیری مناسب سرمایه را حسابداری مدیریت می نامند. هدف حسابداری مدیریت تامین اطلاعات مورد نیاز برای مدیران جهت برنامه ریزی تصمیم گیری و کمک به مدیریت در رهبری کنترل سنجش و ارزیابی عملکرد واحد های اقتصادی بیان نمود. این اهداف کمک می کند به مدیریت که استراتژی سازمان خود را مشخص کند و به وسیله ی این استراتژی به واحد اقتصاد خود کمک کنند و نسبت به متمایز کردن و مشخص نمودن راهی برای کسب جایگاه خوب بین رقیبان تلاش نمایند [۲].

جوهره مدیریت تصمیم گیری است و تصمیم گیری ذاتا با رویدادهای آتی سروکار دارد به همین دلیل حسابداری مدیریت برخلاف حسابداری مالی که اساسا بر اطلاعات گذشته تمرکز دارد، عمدتا فراهم کننده ی اطلاعاتی با ماهیت جاری و آتی است. علاوه بر این، اطلاعات حسابداری مدیریت برای آن که بتواند مدیران سطوح مختلف سازمان را در تصمیم گیری ها و ارزیابی ها کمک کند باید به شکل تفصیلی و در اسرع وقت در دسترس قرار گیرد. نهایتا اینکه اطلاعات حسابداری مدیریت هنگامی سودمند واقع می شود که مربوط، صحیح، قابل اعتماد و در صورت برآوردی بودن بر رویه های صحیح برآورد مبتنی باشد جدیدترین و پذیرفته شده ترین تعریف حسابداری مدیریت در سطح وسیع تعریفی است که فدراسیون بین المللی حسابداران ارائه کرده است و از حمایت کامل انجمن حسابداران خبره مدیریت انگلستان نیز برخوردار است [۳].

تحقیق حاضر در نظر دارد تا بهره وری، کارایی و اثربخشی سیستم حسابداری مدیریت در شرکت های تولیدی را مورد بررسی قرار دهد و دریابد که:

آیا رابطه ای بین بهره وری، کارایی و اثربخشی با سیستم حسابداری مدیریت در شرکت های تولیدی هست یا نه ؟
در ادامه پیشنهاد تحقیق را بیان می کنیم و به مفاهیمی مرتبط از حسابداری مدیریت و اهداف و نقش های آن، حرفه حسابداری مدیریت و مفاهیم مرتبط با بهره وری کارایی و اثربخشی می پردازیم.

پیشینه تحقیق

۱- آلی اویار و سمیل (۲۰۱۶) در مطالعه ای با عنوان "تفصیل نقش مدیریت حسابداری در عملکرد مدیران" ادعان داشتند که مدیریت دارای تعاریف و تعبیر فراوانی است که باتوجه به استنباط تعریف کننده آن شکل و مفهوم ویژه ای دارد ولی علیرغم تفاوت های ظاهری، کلیه تعارف دارای یک ویاجند وجه مشترک از قبیل «هماهنگی»، «تلفیق مساعی فکری و مادی» برای نیل به هدف های مشترک هستند. به طور کلی در کلیه تعاریف، حصول به هدف یا هدف های معین مورد تاکید بوده زیرا بدون وجود هدف، مدیریت معنی و مفهومی نخواهد داشت [۳].

۲- رهنورد و ارشدی (۱۳۸۶) در مطالعه ای تحت عنوان بررسی اثربخشی سیستم اطلاعاتی مدیریت معاونت توسعه و مهندسی شرکت مخابرات استان آذربایجان شرقی به این نتیجه رسیدند که از نظر مرتبط بودن اطلاعات، دقت اطلاعات، صحت اطلاعات و ایمنی اطلاعات به میزان نسبتا بالا اثربخش است و از نظر سرعت اطلاعات اقتصادی بودن اطلاعات به میزان خیلی بالا اثربخش است [۴].

۳- مهرافشان (۱۳۸۱) در پایان نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان "بررسی میزان اثربخشی سیستم اطلاعات مدیریت در شرکت بازرگانی پتروشیمی ایران" به این نتیجه رسیده است که سیستم اطلاعات مدیریت مستقر در شرکت بازرگانی پتروشیمی ایران اطلاعات دقیق و مربوط و هم چنین تولید به موقع و شکل مناسب اطلاعات تولیدی در حداقل قبول تولید نمی کند و مدیران شرکت بازرگانی پتروشیمی ایران برای تصمیم گیری های خود از سیستم اطلاعات موجود استفاده اندکی میکنند [۴].

۴- بهمن طالبی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان "بررسی ارتباط بین اجزای سیستم حسابداری مدیریت، ابهام، عدم تمرکز و عملکرد مدیران شرکت های تولیدی شهرستان بناب" به تاثیر عواملی همچون ابهام کاری و عدم تمرکز بر سیستم حسابداری مدیریت و عملکرد مدیران مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و در نهایت به این نتیجه دست یافت که ابهام (عدم قطعیت) مفهوم مرکزی در سازمان دارد و به ساختار سازمان، استراتژی و فرآیند آن وابستگی دارد [۳].

۵- روس ماری (۲۰۱۳) در مطالعه ای با عنوان "شیوه های نظارتی و حسابداری مدیریت در محیط تولید ناب" به این نتیجه دست یافت که حسابداری مدیریت و شیوه نظارت به صورت یکجایی در محیط تولیدی ناب با هم کار می کنند [۳].

حسابداری مدیریت

جدیدترین و پذیرفته شده ترین تعریف حسابداری مدیریت در سطح وسیع: تعریفی است که فدراسیون بین المللی حسابداران ارائه کرده است و از حمایت کامل انجمن حسابداران خبره مدیریت انگلستان نیز بر خوردار است. سیستم حسابداری مدیریت، بخشی از سیستم اطلاعات حسابداری است که خدمات را برای مدیر و سایر کار بران داخلی فراهم میکند. به طور سنتی، سیستم حسابداری مدیریت به عنوان یک ماده مهم در فرآیند مدیریت مورد توجه قرار می گیرد و اطلاعات را به دست می آورد. اطلاعات همیشه یک عنصر مهم در فعالیت های انسانی است. سیستم اطلاعات حسابداری از جمله سیستم های اصلی و اساسی سیستم اطلاعات مدیریت شمرده می شوند و وظیفه آن تامین نیازهای اطلاعاتی سطوح مختلف مدیران در زمینه های برنامه ریزی و کنترل منابع، ارزیابی عملکرد و تصمیم گیری است [۵].

سیستم اطلاعات حسابداری سازمان دارای دو سیستم حسابداری است سیستم حسابداری مالی و سیستم حسابداری مدیریت [۳].

حسابداری مدیریت عبارت است از فرایند تشخیص اندازه گیری، جمع آوری، تهیه، تفسیر و کنترل فعالیت های سازمان برای تضمین و اطمینان از استفاده مناسب از سرمایه می باشد [۶].

اهداف حسابداری مدیریت :

- از اهداف حسابداری مدیریت می توان به موارد زیر اشاره کرد [۶] :
- تامین اطلاعات مورد نیاز مدیران جهت تصمیم گیری و برنامه ریزی .
- کمک به مدیران در رهبری و کنترل فعالیت های عملیاتی.
- انگیزش کارکنان و مدیران برای فعالیت در راستای اهداف سازمان.
- سنجش و ارزیابی عملکرد واحدهای تابعه، مدیران و سایر کارکنان سازمان.

مهم ترین نقش های حسابداری مدیریت می توان به موارد زیر اشاره کرد : [۷]

- الف- انطباق بین تصمیمات مدیران در خصوص میزان تولید و نوع آن.
- ب- انطباق بین تصمیمات مدیران در خصوص ساختار قیمت و میزان آن.
- ج- انطباق بین تصمیمات مدیران در خصوص استراتژی تولید.

حرفه حسابداری مدیریت

مشاغل حسابداری اساساً مستلزم قبول مسئولیت های سنگین است از این رو حسابداران باید افرادی کارآزموده بوده و متبحر باشند و از آخرین پیشرفت ها و دستاوردهای علمی و حرفه ای در زمینه کارشان بخوبی آگاه باشند. حسابداری مدیریت حرفه ای سودمند و دربرخی کشورها، دارای تشکیلات گسترده و مدارک معتبر همراه با استانداردهای آیین رفتار حرفه ای است. حسابداران مدیریت متخصصانی هستند که می توانند در کسب موفقیت در هر واحد انتفاعی، سهم بسزایی داشته باشند. حسابداران مدیریت می توانند خدمات بالارزشی به سازمان هایی که در آن کار می کنند، ارائه دهند و به عنوان فراهم کنندگان اطلاعات سودمند برای مدیران به منظور تصمیم گیری برنامه ریزی و کنترل عملیات، نقشی حیاتی ایفا کنند. حسابداران مدیریت به منظور اجرای موثر وظایف خود نه تنها در زمینه حسابداری و علوم مالی، بلکه در سایر دانش ها نیز باید آگاهی های لازم و کافی داشته باشند در اغلب شرکت های بزرگ، حسابداران مدیریت به دلیل ماهیت کاری که انجام می دهند ناگزیرند با کارکنان فروش، متخصصان مالی، کارکنان تولید و مدیران سطوح مختلف تماس مستمر داشته باشند. بر همین اساس داشتن مهارت کافی در ایجاد ارتباط با دیگران نیز جزء عوامل فوق العاده مهم در موفقیت حسابداران مدیریت محسوب می شود. [۸]

حسابداری مدیریت در ایران

حسابداری مدیریت در ایران آنچنان که باید جایگاه خود را نیافته است. این امر نه تنها در موسسات تولیدی بلکه در مراکز آموزشی و خدماتی نیز به روشنی به چشم می خورد صرف نظر از اهداف و چگونگی عملکرد همین معدود واحد های مستقل حسابداری مدیریت، کافی است این موضوع با وضعیت حسابداری مدیریت در دنیای امروز که سالهاست از ایجاد یک واحد مستقل به این عنوان فاصله گرفته و حسابداری مدیریت به سرعت به عنوان تکنیک های عمومی مدیریت جهت کنترل هزینه ها و عملکرد شرکت تبدیل می شود مقایسه گردد.

توسعه حسابداری مدیریت نه تنها از نظر کمی بلکه از نظر کیفی نیز در ایران قابل بحث می باشد. در بسیاری از شرکت ها وجود واحدهای حسابداری مدیریت دلائلی بجز اهداف تعریف شده و مشخص آن یعنی کمک به مدیریت در جهت اتخاذ تصمیمات بهتر داشته و نیروهای شاغل در این بخش صرف تهیه و محاسبه بهای تمام شده کالاها و خدمات ارائه شده می گردد. مدیران ارشد بسیاری از شرکت ها با کارکردهای وسیع این شاخه از حسابداری آشنا نبوده و حسابداران نیز اطلاع چندانی از تکنیک های حسابداری مدیریت و پیشرفت ها و تغییرات جدید آن ندارد. بدون شک ریشه این عوامل را می توان در مسائلی همچون نبود ثبات اقتصادی، شرایط و فضای رقابتی برای شرکت ها و نیز پایین بودن سطح کیفی آموزش حسابداری مدیریت و دانشگاه ها دانست [۹].

ویژگی های کیفی اطلاعات حسابداری مدیریت

برای دستیابی به هدف های مقرر در مبانی نظری، ارائه اطلاعاتی با ویژگی های مشخص و معین ضروری است در صورت احراز چنین خصوصیتی، اطلاعات ایجاد شده از لحاظ ملاحظات مربوط به فزونی منافع بر مخارج و سایر محدودیت های حاکم، توجیه پذیر خواهد بود. در همین راستا در سال ۱۹۶۹ کمیته بررسی الگوهای تصمیم گیری مدیران که وابسته به انجمن حسابداری ایالات متحده است، پژوهشی را پیرامون امکان ارائه ویژگی های کیفی برای اطلاعات حسابداری مدیریت به اجرا درآورد. بر این اساس، برخی از ویژگی های ارائه شده در بیانیه مفاهیم بنیادی حسابداری مانند مربوط بودن، تایید پذیری، بیطرفانه بودن و کمیت پذیری اطلاعات مورد آزمون قرار گرفت. با توجه به ضرورت ارائه ویژگی های کیفی برای اطلاعات حسابداری مدیریت در سال ۱۹۷۱ کمیته مفاهیم و استانداردهای برنامه ریزی و کنترل داخلی در انجمن حسابداری ایالات متحده مجموعه ای از ویژگی های اصلی را برای اطلاعات حسابداری مدیریت ارائه داد این ویژگی ها عبارتند از: [۱]

الف- مربوط بودن، تعامل با هدف های استفاده کنندگان اطلاعات

ب- ثبات رویه، مقایسه پذیری و وحدت رویه ها

ج- تایید پذیری، عینیت، بیطرفانه بودن و امکان ردیابی

ه- انعطاف پذیری و انطباق پذیری

و- به موقع بودن

ز- قابل فهم بودن، قابل پذیرش بودن، سودمندی در انگیزش و صادقانه و منصفانه

تغییرات سیستم های کنترل و حسابداری مدیریت

بررسی های انجام شده در زمینه دلایل موفقیت شرکت های بزرگ اهمیت وجود یک سیستم حسابداری مدیریت مناسب را برای تحقق اهداف سازمانی نشان می دهد، این سیستم با تهیه اطلاعات مورد نیاز، مدیران را در تولید محصولات با قیمت پایین و با کیفیت بالا، تحویل به موقع و نوآوری مطابق با شرایط روز یاری می رساند، عواملی نظیر فشار رقابتی داخلی و جهانی، تقاضا برای محصولات با کیفیت و قابل اطمینان از سوی مشتریان، انتظارات بالای سهامداران و کاربرد فناوری های تولید پیشرفته را می توان محرک های اصلی سازمان ها در راستای پیاده سازی سیستم های اندازه گیری عملکرد مناسب تلقی نمود. ادبیات نوین حسابداری مدیریت بر استفاده از معیارهای غیرمالی به عنوان ابزاری برای غلبه بر ناکارایی های نسبت داده شده به معیارهای مالی تاکید دارد و در واقع معتقد است که معیار های غیر مالی باید در کنار معیار های مالی استفاده شود. هدف اصلی حسابداری مدیریت، کمک به سازمان جهت نیل به اهداف استراتژیک آن است. حصول این اهداف نیاز های مشتریان و دیگر ذینفعان سازمان مانند سهامداران، اعتبار دهندگان، عرضه کنندگان (تامین کنندگان)، کارکنان و اتحادیه های کارگری را برآورد می سازد. در دهه های اخیر حوزه حسابداری مدیریت به حوزه هایی فراتر از ارزیابی های صرفا مالی وارد شده است و در رویکرد نوین، حسابداری مدیریت دامنه وسیع تری نظیر مقیاس های غیر مالی را نیز در بر گرفته است. به عبارت دیگر دامنه حسابداری مدیریت از ساختار سنتی آن شامل بودجه بندی، محاسبه قیمت تمام شده محصول و مواردی نظیر آن به تعاریف نوین تغییر یافته است. در شکل نوین حسابداری مدیریت، تمرکز بیشتری بر روی مشتریان، بازار، بهره وری، کیفیت، نیروی انسانی، رقبا، نوآوری، توجه به عوامل درونی و بیرونی سازمان و بهبود مستمر شده است. امروزه به مفهوم حسابداری مدیریت به عنوان فرایند ایجاد ارزش نگریسته می شود که هدف از آن حمایت

از تصمیم گیرندگان، ترغیب کارکنان و ایجاد فرهنگ سازمانی است. حسابداری مدیریت شامل طراحی و استفاده از اطلاعات مالی و غیر مالی در داخل سازمان تجاری است که در آن به نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان داخلی توجه شده و سعی در کمک به مدیریت در راستای دستیابی به اهداف سازمان دارد. با توجه به اینکه محیط تجاری حاکم بر سازمان ها هیچ گاه در حالت ایستا نمی باشد و دائما در حال تغییر است، بنابراین حسابداری مدیریت نیز برای حفظ کارایی و اثربخشی خود در جهت ایفای مسئولیت خویش باید دائما در حال تغییر باشد؛ زیرا اگر تکامل تدریجی سیستم حسابداری مدیریت از سیر تحول و تکامل محیط تجاری حاکم بر سازمان های تجاری عقب بیفتد و با این تغییرات هماهنگ نشود، عملکرد حسابداری مدیریت نه تنها در راستای دستیابی سریع تر و بهتر به اهداف سازمان نخواهد بود بلکه باعث کندی و یا حتی انحراف سازمان در جهت دستیابی به اهداف خود خواهد شد. مشارکت عملکرد حسابداری مدیریت در توسعه استراتژی های رقابتی نشان می دهد که تمرکز حسابداری مدیریت از مرزهای سنتی گزارش داخلی به محیط های کسب و کار خارجی انتقال یافته است [۸].

دیدگاه ها، تعاریف و مفاهیم مرتبط با بهره وری

عوامل بسیاری در تعریف و دیدگاه های مکاتب مختلف نسبت به بهره وری موثرند. از گذشته بهره وری مورد توجه صاحب نظران و محققان رشته هایی مانند اقتصاد، روانشناسی، مدیریت صنعتی و سازمانی، حسابداری، فیزیک و مهندسی بوده است. درک دانش، تجربه، زمینه ها و شرایط محیطی موجب تعریف و تفسیر آنها از بهره وری به شیوه های مختلف گردیده است. درباره اینکه چگونه سازمانها، گروه ها، انسانها، ماشینها در محیط های مختلف کارکنند بهره وری آنان چگونه باید سنجیده شود اصول و بینش خاصی را اقتضای نماید. اهمیت مفاهیم و مدیریت با توجه به سهم آنان در بهره وری در کوتاه مدت و بلندمدت تصمیم گیری نمایند تا با مشکل عدم رشد بهره وری مواجه نشوند [۹].

تعریف و مفهوم بهره وری

بهره وری به مفهوم نسبت بین بازده تولید به واحد منابع مصرف شده است که با یک نسبت مشابه دوره پایه مقایسه می شود و به کار می رود. بهره وری برابر است با خارج قسمت خروجی (میزان تولید) بر یکی از (کل) عوامل تولید. بهره وری عبارت است از رابطه بین ستاده حاصل از یک سیستم تولید با داده های بکار رفته (مانند نیروی کار، سرمایه و...) به منظور تولید آن ستاده.

منظور از سیستم تولیدی در تعریف فوق عبارت است از هر سیستمی که با تغییر ورودی ها، سیستم های تولید کالا یا خدمت تولید کند. بنابراین بهره وری منحصر به سیستم های تولید کالا نیست بلکه در رابطه با سیستم های تولید کننده خدمات نیز کاربرد دارد. منظور از ستاده یا خروجی یا برون داد، حاصل عملیات سیستم تولیدی است که می تواند به صورت کالا یا خدمات عرضه شود. منظور از داده یا ورودی یا درون داد نیز، کلیه منابع مورد نیاز به منظور تولید کالا یا خدمت مورد نظر است. در مبحث بهره وری، داده یا منابع عبارتند از نیروی انسانی، سرمایه، ماشین آلات و...

باتوجه به تعریف بالا، نسبت بین ستاده و داده هر سیستم نشان دهنده سطح بهره وری آن سیستم یعنی میزان استفاده از منبع یا منابع موجود است [۱۰].

بهره وری در لغت به معنی قدرت تولید و بارور بودن و مولد بودن به کار رفته و در ادبیات فارسی، بهره وری با فایده بودن و سود برندگی معنی شده است [۱۱].

در بیشتر تعاریف از بهره وری، مفاهیم کارایی، اثربخشی، سودآوری، کیفیت و ماندن آن را در بر دارد که به برخی از مفاهیم اشاره شده پرداخته میشود [۹].

انواع بهره وری

الف - بهره وری جزئی :

بهره وری نسبت بین ستاده و داده یک سیستم تولیدی را به صورت کمی توصیف می کند. هر گاه در نسبت مذکور از بین کلیه داده ها و منابع صرفاً رابطه بین ستاده با یکی از منابع و عوامل تولید مورد بررسی قرار گیرد چنین بهره وری را بهره وری جزئی می گویند.

ب - بهره وری کل :

رابطه بین ستاده سیستم با کلیه منابع مصرف شده جهت تولید آن ستاده را نشان می دهد.

ج - بهره وری عامل کل :

این نسبت در واقع نشان دهنده ارزشی است که با استفاده از کارکنان و امکانات سازمان به مواد اولیه و قطعات و خدمات خریداری شده اضافه شده است [۱۰].

عوامل موثر بر بهره وری

عوامل موثر بر بهره وری عبارتند از: [۹]

- عوامل کوتاه مدت
- عوامل بلندمدت
- عوامل کوتاه مدت در بهره وری غالباً به میزان انگیزه کارکنان برای کار و بهبود روش ها و سیستم های جاری و گردش کار و تغییرات در میزان فشار کار و نوسانات تجاری بستگی دارد.
- انواع عوامل بلند مدت موثر بر بهره وری عبارتند از:
 - ایجاد و توسعه محصولات جدید
 - معرفی روش های تولید جدید
 - کشف منابع جدید
 - یافتن کانال های جدید بازاریابی
 - عقلایی کردن ساختار اقتصادی بهره وری

کارایی

کارایی نشان می دهد یک سازمان تا چه میزان از نهاده ها به طور بهینه در جهت تولید ستاده های مورد نظر استفاده کرده است و به عبارتی نشان دهنده « صحیح انجام دادن کار » است.

به این معنی که از حداقل نهاده ها حداقل محصول برداشت شود. به بیان دیگر، نسبت بازده واقعی به دست آمده به بازدهی استاندارد تعیین شده (بازده مورد انتظار) را کارایی یا راندمان گویند. برای اساس کارایی تولیدکننده را میتوان به معنی مقایسه بین عملکرد واقعی و عملکرد مطلوب دانست [۱۱].

کارایی به معنای انجام درست کارها و مترادف با استفاده بهینه از منابع (کاهش هزینه) افزایش مقدار تولید است [۱۲]

عوامل موثر بر کارایی

معمولا عوامل موثر در بهره وری در کارایی هم تاثیر دارند و موجب افزایش یا کاهش آن می شوند. عوامل موثر در بهره وری به دو دسته کلی عوامل درون سازمانی (دراختیار و قدرت سازمان) و عوامل برون سازمانی یا محیطی که در کوتاه مدت خارج از کنترل سازمان هستند، تقسیم می شوند:

عوامل درون سازمانی خود شامل: [۱۲]

- ۱- عوامل سخت افزاری: ماشین آلات و تجهیزات و ابزار، تکنولوژی، مواد اولیه، منابع مالی و زمین.
- ۲- عوامل نرم افزاری: اطلاعات، دستورالعمل ها، نقشه ها و فرمول ها.
- ۳- عوامل انسان افزاری یا مغز افزاری:

الف- نیروی انسانی: توانایی، تخصص، تجربه، تحصیلات، انگیزه، محیط کار و برخوردهای مدیریت

ب- مدیریت: فلسفه و سبک مدیریت، دسترسی به تکنولوژی ها.

رابطه کارایی با بهره وری و اثربخشی

در غالب موارد واژه های بهره وری، کارایی و اثربخشی بطور نابجا بکار گرفته شده یا باهم اشتباه می شوند. بهبود کارایی، ارتقای بهره وری را تضمین نمی کند. افراد غالبا فکری کنند، اگر کارایی بهبود یابد، بهره وری بیشتر خواهد شد. کارایی شرط لازم بهره وری است؛ اما شرط کافی نیست. در واقع برای بهره وری بودن، هم اثربخشی و هم کارایی لازم است. کارایی نسبت محصول واقعی (یا خدمات ارائه شده) به محصول مورد انتظار است، در حالیکه اثربخشی، درجه تحقق هدف هادر سازمان است و بهره وری مجموع کارایی و اثربخشی را مورد نظر دارد.

با شروع دوره نهضت مدیریت علمی در اوایل سال های ۱۹۰۰ میلادی، فردریک وینسل، تیلور، فرانک و لیلیان گیلبریت، به منظور افزایش کارایی کارگران درباره تقسیم کار، بهبود شرایط کار و تعیین زمان استاندارد کار (سنجش کارایی)، مطالعاتی را انجام دادند [۱۳].

اثربخشی

اثربخشی از درجه و میزان نیل به اهداف تعیین شده است. اثربخشی نشان می دهد که با چه میزان از تلاش های انجام شده نتایج مورد نظر حاصل شده است [۱۴].

منظور از اثربخشی در واقع بررسی میزان موثر بودن اقدامات انجام شده برای دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده است. اثربخشی یک مفهوم کلی دارد. به بیان ساده تر اثربخشی را میتوان «انجام کارهای درست» نامید [۱۵].

به بیان دیگر اثربخشی نشان می دهد که با چه میزان از تلاش انجام شده، نتایج مورد نظر حاصل شده است. در حالی که نحوه استفاده و بهره برداری از منابع برای نیل به نتایج، مربوط به کارایی می شود [۱۶].

پیتر دراکر معتقد است اثربخشی یعنی انجام دادن کارهای درست. از نگاه دراکر اثربخشی کلید موفقیت سازمان محسوب میشود [۱۵].

بهره وری = کارایی + اثربخشی

سودآوری

طبق مدل تجزیه و تحلیل نسبت های مالی دوپونت درواقع سودچگونگی بکارگیری داراییها وکسب منفعت حاصل ازآن است [۹].

کیفیت

سلاحی استراتژیک ورقابتی جهت تثبیت وضع فعلی وانجام فعالیت های جدید بطوری که افزایش فروش در بازار را تسهیل کند. کیفیت ازبهره وری جدایی ناپذیر بوده وبه موازات هم پیش می روند [۹].

تفاوت بین کارایی و اثربخشی

کارایی و اثربخشی از اصطلاحات معمول مدیریت می باشد. باینکه هر دو با صدا و حرف یکسان شروع میشوند اما معانی متفاوتی دارند.

کارایی اشاره به انجام کار به شیوه درست دارد. به طور علمی، از آن به عنوان خروجی نسبت به ورودی تعریف شده و برگرفتن حداکثر خروجی با حداقل منابع.

از سوی دیگر اثربخشی اشاره به انجام کارهای صحیح دارد. به طور معمول خروجی واقعی در مقابل خروجی مورد نظر می باشد.

از آنجائیکه در کارایی همه چیز در مورد تمرکز بر روی فرآیند مورد اهمیت است که به معنای انجام کارهاست در حالی که رسیدن به پایان هدف تعیین شده است. کارایی نگران وضعیت کنونی و یا وضع موجود است.

فکر کردن درباره آینده و اضافه کردن و یا حذف منابع جریان کارایی را برهم می زند. اثربخشی از سوی دیگری معتقد است هدف در پایان هر جلسه باید مورد توجه قرار گیرد. و هر متغیر دیگری در آینده ممکن است

تغییر کند. بدین منظور گاه در کارایی نظم و دقت زیاد مورد نیاز است. این می تواند باعث انعطاف پذیری در سیستم شود. اثربخشی از سوی دیگر استراتژی بلند مدت را در ذهن نگه می دارد بنابراین بیشتر با تغییرات محیط مطابقت می کند.

کارایی بر فرآیند تمرکز می کند در حالیکه اثربخشی بر پایان کار تمرکز می کند. کارایی محدود می شود به زمان حال، در حالیکه اثربخشی شامل فکر کردن به زمان های طولانی می شود. سازمان ها باید هر دوی اثربخشی و کارایی را برای رسیدن به موفقیت تنظیم کنند.

مثال : ممکن است با مصرف کمتر مواد، محصول بیشتری تولید کرد ولیکن این محصول کیفیت مطلوب مورد نظر مشتری را نداشته باشد. در این حالت کارایی واقع شده است ولیکن چون محصول فاقد کیفیت لازم است از این رو اثربخش نبوده و نمی تواند رضایت مصرف کننده را جلب کند. کارایی جنبه کمی و اثربخشی جنبه کیفی دارد [۱۶].

نتیجه گیری

باتوجه به مفاهیم وموضوعات ارائه شده دراین مقاله ، حسابداری مدیریت یعنی فرآیند تشخیص ، اندازه گیری، جمع آوری، تهیه، تفسیر، وکنترل فعالیت های سازمان برای تضمین و اطمینان ازاستفاده مناسب از سرمایه می باشدسیستم حسابداری مدیریت از جمله سیستم های اصلی واساسی سیستم اطلاعات مدیریت شمرده می شوند بنابه تعریف وظیفه سیستم حسابداری مدیریت تامین نیازهای اطلاعاتی سطوح مختلف مدیران درزمینه های برنامه ریزی وکنترل منابع ارزیابی عملکرد وتصمیم گیری است.درنتیجه اطلاعاتی که به وسیله این سیستم تهیه می شود اغلب فعالیت ها و عملیات شرکت ها را در بر می گیرد. ازاین رو بدون داشتن سیستم حسابداری مدیریت مناسب و کارا ، راهبری مطلوب عملیات وفعالیت ها درجهت دسترسی به هدف ها و برنامه های مدیریت درشرکت ها ممکن نیست. بنابراین نتیجه می گیریم که سیستم حسابداری به عنوان یکی از اجزای کلیدی و مهم سیستم کلی یک سازمان طراحی می شود به عبارت بهتر سیستم حسابداری یکی از اجزای سیستم اطلاعاتی مدیریت می باشد که خوداین سیستم هم به عنوان یکی از سیستم های مورد نیاز سازمان مطرح می باشد. هرسازمانی برای این که بتواند در عصر رقابتی امروز به حیات خویش ادامه دهد ناگزیراست از منابع محدود در دسترس بهینه ترین استفاده را ببرد که این همان مفهوم بهره وری است. کارایی به معنی انجام درست کارهاواثربخشی انجام کارهای درست است. براساس سوالی که در مقدمه پرسیده شد می توان گفت ک بهبودکارایی ارتقای بهره وری را تضمین نمی کند افراد فکر می کنند که اگر کارایی بهبودیابدبهره وری بیشترخواهدشد کارایی شرط لازم بهره وری است اما بهره وری شرط کافی نیست برای بهره وربودن هم اثربخشی وهم کارایی لازم است. گاهی بهره وری با تولیداشتباها جابجا استفاده می شوند. بهره وری به معنای تولید نمی باشد. میتوان ثابت کرد که حتی با افزایش تولید، بهره وری کار ممکن است کاهش پیدا کند یابر عکس بهره وری کار همراه با افزایش تولید بالا رود. نکته مهم این است که تولیداضافی الزاما معنای افزایش بهره وری را نمی دهد و همراه با بالا رفتن قدرت تولید نیست.

منابع وماخذ

- ۱- دانشگاه آزاداسلامی، دانشکده مدیریت، گروه حسابداری. بررسی کارایی واثربخشی سیستم حسابداری مدیریت درشرکت های شهرک صنعتی شهرکرمانشاه.
- ۲- برزگری، خانقاه ؛ سروی، الیاس. نگاه اجمالی به پنجاه ابزار، روش وتکنیک های کاربردی درحسابداری مدیریت.
- ۳- هادیان قهفرخی، سعید؛ رحیمی، محسن (۱۳۸۹) . بررسی تاثیراثربخشی سیستم حسابداری مدیریت برعملکردمدیران درشرکت های تولیدی استان چهارمحال وبختیاری . فصل نامه چشم انداز حسابداری و مدیریت ، دوره ۲ ، (جلد سوم) ، شماره ۱۴،
- ۴- غلامی نژاد، آرش؛ محمدی فرد، احسان؛ مرزبان، حجت اله (۱۳۹۳). بررسی اثربخشی سیستم اطلاعاتی مدیریت درشرکت بهره برداری نفت وگاز گچساران . دومین همایش ملی رویکردی برحسابداری ، مدیریت واقتصاد، دانشگاه آزاداسلامی واحدفومن وشفت.
- ۵- حاجیها، زهره ؛نبیونی ،شایسته (۱۳۹۳) . بررسی تاثیرخصوصیات سیستم اطلاعات حسابداری برعملکرد این سیستم در شرایط تحلیل پذیری وظیفه. فصل نامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت، سال هفتم، شماره ۲۱ .
- ۶- رضایی دولت آبادی ، حسین؛ مهرآذین ، سمیرا (۱۳۹۲). تحلیل نقش حسابداری مدیریت درایجاد مزیت رقابتی برای سازمان ها، درمحیط های متغیر وپویا. فصل نامه پژوهش حسابداری، سال دوم، شماره ۸.
- ۷- رهنمای رودپشتی، فریدون؛ گودرزی، احمد (۱۳۹۲). حسابداری مدیریت انتقادی. فصل نامه علمی پژوهشی دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت ، سال دومف شماره پنجم.

- ۸- اشرف گنجوئی ، اسما؛ نایب زاده ، شهناز. بررسی تاثیر تغییرات سیستم های کنترل و حسابداری مدیریت بر عملکرد سازمانی شرکت های تولیدی.
- ۹- اداره کل بهره وری و مدیریت منابع (۱۳۸۵). نگاهی به مفاهیم و مبانی بهره وری . دوماهنامه توسعه انسانی پلیس ، سال سوم، شماره ۷.
- ۱۰- قربانزاده، منصور (۱۳۹۲). مدیریت بهره وری. ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی کار و جامعه، شماره صد و پنجاه و هشت.
- ۱۱- بختیاری، صادق؛ دهقانی زاده، مجید؛ حسینی پور، سیدمجتبی (۱۳۹۳). تحلیلی از بهره وری نیروی کار در بخش تعاونی: مطالعه موردی تعاونی های صنعتی استان یزد. دوره ۲۷، پیاپی ۸۹، شماره ۳.
- ۱۲- احمدی، رضا (۱۳۹۲). مدیریت کسب و کار.
- ۱۳- کافی ، امیرحسین (۱۳۸۹). اثربخشی و کارایی در مدیریت.
- ۱۴- فرزانه، محمد (۱۳۹۵). کارایی، اثربخشی و بهره وری در مدیریت.
- ۱۵- اسلامیه ، فاطمه (۱۳۸۶). اثربخشی و کارایی در مدیریت.
- ۱۶- رهنمای رودپشتی، فریدون (۱۳۸۵). نظام حسابداری مدیریت، فرآیند تولید به موقع و نرخ بازده سرمایه گذاری. مجله علمی پژوهشی، شماره ۶۸.